

VIAȚA CULTURALĂ ȘI RECLAMA ÎN BISTRIȚA

— considerații pentru perioada interbelică —

CORNEL CRĂCIUN

MOTTO :

„Reclama este sufletul comerțului. Comercianți ! Industriași ! utilizați coloana pentru anunțuri a gazetei „Săptămîna“ care vă va face cunoscuți în întreg județul“ (SĂPTĂMÎNA, II, nr. 8/22 februarie 1930, p. 4).

Lucrarea de față își propune să sondeze lumea interbelică bistrițeană pe coordonate sale fundamentale : socio-economice și culturale. Profitînd de faptul — remarcabil — că presa locală acoperă aproape în totalitate perioada pe care o supunem atenției și de experiența acumulată în cercetarea domeniului de referință, ne vom prevala de ocazia prezentă pentru a face cunoscute rezultatele la care am ajuns în urma cercetărilor întreprinse în ultima perioadă de timp.

Pe lîngă interesul inerent oricărei întreprinderi gnoseologice, Bistrița ne-a polarizat atenția și din perspectiva melanjului de etnii prezente aici. Dacă luăm în considerare datele demografice comunicate pentru finele secolului trecut de C. Diaconovich¹ — unde minoritatea germană deținea un procentaj de aproximativ 60,56% — și pînă la informațiile furnizate de volumul al II-lea din monumentală „Enciclopedia României“², ce surprinde inversarea raportului de forțe, ne găsim — de fapt — în prezența unei realități pe care comunitatea românească a înregistrat-o printr-un efort continuu. Atragem atenția asupra faptului că ne aflăm în situația unei stabilități demografice depline a celorlalte etnii, plecarea masivă a elementului german producîndu-se abia după cel de-al doilea război

mondial. Fără populări masive, fără un sprijin puternic și unilateral, din partea statului, numai prin efortul, adesea individual, al cîtorva împătimiți — fie ei meseriași, negustori sau de profesii libere —, s-a produs această racordare a elementului românesc la standardele naționale pe durata perioadei interbelice.

Viața culturală cuprinde, în complexitatea ei, atît teritoriul artistic propriu-zis (muzică, teatru, artă plastică și cinema), cît, mai ales, puternica inițiativă locală concentrată în societățile cu scop cultural și bazată pe forțele intelectuale locale. În prima parte a prezentului studiu — dedicată culturii — vom face, permanent, distincția dintre oferta altor medii de cultură, comparativ cu realizările autohtone în totalitatea lor.

I. MUZICA

Sistemul concertistic — deosebit de uzitat în mediul provincial — se găsește la mare cinste și în cazul orașului Bistrița. Artiștii clujeni, membrii marcant ai Operei Române, pot fi întîlniți pe scena teatrului local încă din primăvara anului 1924. Atunci susține un recital soprana Elena Chiffa³, artistă originară din localitate, a cărei pregătire și talent multilateral îi vor asigura un loc de frun-

¹ Dintr-o populație de 9109 locuitori, 2274 erau români (majoritatea greco-catolici), 5517 sași și 1126 maghiari, cf. C. DIACONOVICH, *Enciclopedia Română*, Sibiu, vol. I, 1898, p. 496.

² La 1 iulie 1937 populația Bistriței era de 13.292 locuitori, cf. *Enciclopedia României*, vol. II, București, 1938, p. 533.

³ GAZETA BISTRIȚII, II, nr. 9/1 mai 1924, p. 2.

te în peisajul interbelic al capitalei ardelenene. Celebra soprană Aca de Barbu⁴, baritonul Bădescu⁵ și tenorul Spătaru⁶ vor fi capete de afiș pentru sezonul 1930. În fine, tenorul Adrian Cîrțiu⁷ va concerta și el în vara anului 1939.

Capitala este prezentă mult mai activ și ceva mai complex pe scena muzicală locală de-a lungul perioadei interbelice. În luna iunie a anului 1923 este amintit în Bistrița tenorul Nicolae Răbega⁸, urmat fiind de baritonul D. Andreescu⁹ în martie 1929, soprana Victoria Demetrescu¹⁰ în ianuarie 1930 și de celebrul bariton Jean Athanasie¹¹ în noiembrie 1930. Simpla enumerare ne demonstrează calitatea deosebită a interpretelor care s-au produs pe scenă în spectacole de aleasă ținută artistică. Chiar dacă unii vor fi înclinați să acuze intervalul mare de timp rămas descoperit între apariții, ne permitem să atragem atenția asupra dificultății de a organiza un turneu de ținută, cit și referitor la disponibilizarea unor „vedete” ale domeniului — cum e și cazul celor amintite. Punctele de maxim interes sînt asigurate de numeroasele reprezentații ale teatrului „Cărbuș” și de prezența lui George Enescu¹² din data de 11 decembrie 1929. Constantin Tănase¹³ are și aici succesul

⁴ RASUNETUL, I, nr. 3/26 iulie 1930, p. 2.

⁵ SAPTĂMANA, III, nr. 22/31 mai 1930, p. 2.

⁶ Ibidem.

⁷ NĂZUINȚA, II, nr. 34/23 iulie 1939, p. 4.

⁸ GAZETA BISTRITII, III, nr. 9/1 iunie 1923, p. 1.

⁹ SAPTĂMANA, II, nr. 12/16 martie 1929, p. 5.

¹⁰ Ibidem, III, nr. 1/Anul Nou 1930, p. 3 și nr. 3/18 ianuarie 1930, p. 3.

¹¹ Ibidem, nr. 133/1 noiembrie 1930, p. 2 și 134/8 noiembrie 1930, p. 1.

¹² Ibidem, II, nr. 49/30 noiembrie 1929, p. 3.

¹³ Ne permitem să reproducem — la întimplare — unul dintre textele ce prefigurează spectacolul teatrului „Cărbuș”: „Compania „Cărbuș” la Bistrița. În 16 octombrie compania „Cărbuș” din București, sub direcția C. Tănase, cu 120 persoane va reprezenta în orașul nostru în sala „Gewerbeverein” marile succes „Cioc, cioc, cioc!”, revistă în 2 acte și 16 tablouri de N. Kirilescu. Montare fastuoasă. Mare balet. 60 de balerine. 16 original-girls din Londra. Martha Krüger și Karnecki de la Colosseum din Londra. Orchestră mare. Jazz. Biletele se vor vinde înainte la tipografia G. Matheiu”, în SAPTĂMANA, I, nr. 23/1 septembrie 1928, p. 2.

asigurat în permanență, ca de altfel pretutindeni în țară¹⁴. Personaj legendar al scenei românești, el atrage mereu un public numeros — în ciuda unor luări de poziție vehemente ale apărătorilor „onoarei publice” grav primejduite de aluziile transparente ale comicului. Interesant de urmărit, în cazul particular al producțiilor lui Tănase, nu este atît conținutul revistei pe care o pune în scenă, ci talentul de a trezi și menține intact interesul pentru producția sa printr-o campanie publicitară penetrantă, respectiv, ecoul înregistrat de aparițiile sale repetate — dar nu repetabile. Pe durata unui deceniu, între 1928—1937, teatrul său este prezent de 8 ori pe scena bistrițeană¹⁵ și de fiecare dată succesul de public este același, deosebit. Prezența sa eclipsează total celelalte două prezențe din bransă, datorate companiei „Licurici”¹⁶ și teatrului „Alhambra”¹⁷. De notat, în acest context al prezențelor bucurăstene, prestația corului C.F.R.¹⁸ din iulie 1935.

Pe plan local, domeniul de grup este dominat de societatea corală „A. Mureșanu” prezentă de numeroase ori pe scenele lirice din oraș, fie prin producții proprii — cum ar fi cazul operetei „Crai Nou”¹⁹ sau al operei „Șezătoarea”²⁰ —, fie în spectacolele Reuniunii Femeilor Române sau ale Reuniunii Meseriașilor Români din localitate. Ea este seunda-

¹⁴ Deținem informații relevante pentru mediul micilor orașe din Transilvania. Un studiu aprofundat va da la iveală — nu ne îndoiim — amănunte interesante pentru impactul teatrului de revistă în România interbelică, cu deosebire în situația companiei „Cărbuș” și a lui Tănase.

¹⁵ Conform anunțurilor — deoarece comentariile sînt destul de reținute, pînă la a lipsi cu desăvîrșire! — Tănase a fost prezent pe scena din Bistrița în 16 octombrie 1928, 11 ianuarie 1929, 14 octombrie 1929, 10 februarie 1930, 17 octombrie 1930, 11 ianuarie 1931, 8 aprilie 1935 și 14 aprilie 1937.

¹⁶ Revista „Nebuniile Bucureștiului” de William Mero cu Ninon Moscu, cf. SAPTĂMANA, VIII, nr. 244/17 martie 1935, p. 4.

¹⁷ NĂZUINȚA, II, nr. 14/26 februarie 1939, p. 4.

¹⁸ SAPTĂMANA, VIII, nr. 261/28 iulie 1935, p. 3.

¹⁹ ZĂRI SENINE, II, nr. 1—2/aprilie-mai 1926, p. 30—31.

²⁰ SAPTĂMANA, II, nr. 23/1 iunie 1929, p. 4.

tă — la mare distanță — de Reuniunea de cîntări și de corul „Freamătul Codrului“. Reuniunea corală a calfelor de sași inaugurează, în primăvara anului 1930, un ambițios program de puneri în scenă din repertoriul de gen al operetei — din care nu finalizează decît „Contesa Marița“²¹ și „Sylvia“²². Aceeași organizație, în colaborare cu societatea de muzică a sașilor din Bistrița, va sta la baza unor inițiative concertistice sau a unor medalioane comemorative — așa cum a fost cazul centenarului Schubert²³ din 1928.

Bistrița este o localitate care se poate mîndri cu o serioasă tradiție în sectorul muzicii de fanfară. Dincolo de aspectul „militar“ al problemei — reprezentat de Regimentul 84 infanterie și Batalionul 8 vînători de munte —, impresionează constanța exercițiului fanfarei pompierilor voluntari germani din oraș. Deoarece aceasta era organizată pe criteriul respectării cu strictețe a etniei germane, din mediul românesc pornește inițiativa unei replici — materializate în martie 1929, prin crearea fanfarei tîrănilor din localitate.

Personalitățile muzicale de prim-plan ale orașului Bistrița — pentru că se poate vorbi cu certitudine de așa ceva — sînt dirijorul *Josef Prosenč* de la corala „A. Mureșanu“ și învățătorul *N. Stancu*, unul dintre corifeii ziaristicii locale, ca dirijor al Reuniunii de cîntări românești. În teritoriul interpretativ se impun soprana *Drușca Matheiu* — fiica cunoscutului tipograf din localitate —, inginerul *Emil Leheni* — în egală măsură violonist, actor și organizator de spectacole —, pianistul *Wuttke*, directorul liceului german din Bistrița și *Erna Szmolka*, primadona operetelor montate de calfele de sași în anul 1930.

II. TEATRU

Domeniul teatral este mult mai sărac la capitolul realizărilor. Acest lucru se datorează, nu în primul rînd, lipsei de oferte din partea unor trupe presti-

gioase, cît, mai ales, calității produselor prezentate. Din păcate, și aici, funcționează principiul lejerității inscenărilor bune — în accepțiunea ofertanților — pentru mediul provincial.

În primul său turneu bistrițean, din noiembrie 1923, Teatrul Național din București prezenta piesa „*Vlaicu Vodă*“²⁴, pentru ca șapte ani mai tîrziu să programeze cvasibanala reprezentație cu „*Trenul fantomă*“²⁵. Distanța dintre una dintre piesele de rezistență ale patrimoniului dramaturgic național și, respectiv, un subiect ce a stat la baza unui film destul de apreciat și comentat în epocă — reflectă lipsa unor criterii ferme în asigurarea unui standard educațional eficient al acestui tip particular de acțiune culturală.

Oferta cea mai generoasă vine tot din mediul provincial. Teatrul Național din Cluj montează pe scena bistrițeană piesa lui Lucian Blaga intitulată „*Avram Iancu*“, din a cărei distribuție fac parte cei mai distinși societari ai săi²⁶. Mia Theodorescu — societară a Teatrului Național din Craiova — aflată în turneu pentru celebrarea a 45 de ani dedicați slujirii artei teatrale, prezintă adaptarea după romanul lui Zola: „*Thérèse Raquin*“²⁷, cu care repurtează un binemeritat succes.

Dacă spectacolele anterior menționate reprezintă virfurile de sarcină ale perioadei interbelice în mediul bistrițean, trebuie să remarcăm faptul că restul producțiilor înregistrate vizează genul ușor, cu priză verificată la public. Artiștii veniți din Capitală în diferite combinații sînt cei care se impun în acest sector, să-i spunem „bulevardier“, al domeniului de referință. Așa este cazul Teatrului Vesel cu propunerile sale ce se numesc „*Birlic*“²⁸ și „*Figura de la Dorohoi*“²²,

²⁴ Anunțul spectacolului în GAZETA BISTRITEI, III, nr. 19/1 noiembrie 1923, p. 2.

²⁵ SĂPTĂMANA, III, nr. 18/3 mai 1939, p. 4.

²⁶ În fruntea distribuției se afla Ion Tălván, cf. SĂPTĂMANA, IX, nr. 296/15 mai 1936, p. 3.

²⁷ Ibidem, II, nr. 7/9 februarie 1929, p. 3.

²⁸ Ibidem, VIII, nr. 256/23 iunie 1935, p. 1.

²⁹ Ibidem, IX, nr. 287/16 februarie 1936, p. 4. De urmărit și reacția la spectacol din nr. 288/23 februarie 1936, p. 1—2.

²¹ Ibidem, III, nr. 11/11 martie 1930, p. 1—2.

²² Ibidem, nr. 17/26 aprilie 1930, p. 3.

²³ Ibidem, I, nr. 33/10 noiembrie 1928, p. 3.

al artistului George Vraca care, în ciuda talentului său remarcabil, nu poate salva mediocritatea textului piesei „*Intimități*”³⁰; de actorii chemați să-l sărbătorească pe profesorul Iorga prin punerea în scenă a uneia dintre piesele acestuia, sugestiv intitulată „*Sarmală, amicul poporului*”³⁴. Pe aceeași linie de conduită, menită parcă să nu deranjeze prestigiul teatrelor bucureștene, evoluează și colectivele Teatrului Național din Cernăuți³² și al Teatrului de Vest din Oradea³³.

Miscarea teatrală locală nu depășește diletantismul unor spectacole puse în serviciul operei de culturalizare întreprinsă de numeroasele societăți intelectuale locale. De la seratele artistico-literare ale societății de lectură a elevilor liceului „Al. Odobescu”, la turneele de popularizare datorate membrilor societății „Liviu Rebreanu” a cerului tinerimii universitare someșene din București — numită din 1935 societatea academică „Dacia” —, și pînă la numeroasele inițiative ale Reuniunii Meseriașilor Români din oraș, piesa de teatru este nelipsită din program. Avem de a face cu un clișeu organizatoric specific unor întreprinderi neprofesioniste care simt nevoia — justificată de valoarea și destinația expresă a eforturilor lor — să mențină trează atenția spectatorilor prin combinarea muzicii, cu spectacolul teatral și, de regulă, cu o conferință ocazională.

Dintre „actorii” locali se disting, în afara deja amintitului Emil Leheni, Ioan și Gheorghe Mureșan.

III. PLASTICĂ

Domeniul plastic aproape lipsește din paginile periodicelor bistrițene ale epocii. Expozițiile — puține la număr, e drept — nu se bucură decît, cel mult, de o simplă notă informativă. În schimb,

se vorbește ceva mai insistent despre sculptură, lucru perfect justificat dacă luăm în considerare faptul că unul dintre artiștii proveniți din zonă — *Arnold Chencinschi*, poreclit *Borgo-Prund* — primește un premiu important la Salonul Oficial de specialitate din anul 1930³⁴. Un adevărat eveniment îl reprezintă, din din această perspectivă, instalarea statuii lui Andrei Mureșanu — operă a consacratului Cornel Medrea³⁵ — în toamna anului 1935. Actul artistic în sine, dublat de componența sentimentală intrinsecă, au darul să pigmenteze atmosfera destul de pasivă a orașului.

IV. CINEMATOGRAF

Cele două săli de spectacole ce funcționau în oraș pe durata perioadei interbelice — OMNIA și APOLLO — se găseau antrenate într-o acerbă competiție pentru cîștigarea sufragiilor publicului spectator. Avînd în vedere caracterul comercial al produselor industriei cinematografice și, respectiv, profitul pe care-l urmăreau proprietarii sălilor amintite, nu ne surprinde gustul îndoielnic ce greva asupra calității peliculelor rulate³⁶. Prevalază, cum e și firesc, filmele de aventuri³⁷ și filmele muzicale³⁸ ce transpun

³⁴ Cf. *ibidem*, p. 3.

³⁵ Vezi numărul special dedicat lui Andrei Mureșanu în NAZUINȚA, I, nr. 1/27 noiembrie 1938, p. 3.

³⁶ Dintr-o listă destul de lungă ne limităm să cităm doar următoarele titluri: „*Baronul de Neuhaus*”, „*Sârpele mamba*”, „*Agentul 33 de la Marna*”, „*Jocul dragostei*”, „*Valea Morții*”, „*Noaptea fatală*”, „*Beau să uit dragostea*”, „*Asediul Dardanelor*” la OMNIA de-a lungul anului 1935; „*Fiorul primului sărut*”, „*Cursa fatală*”, „*Ti-am dat inima mea*”, „*Insula patimilor*”, „*Spada și crucea*”, „*Camerista conitei*”, „*Așa se termină o iubire*”, „*Tiroleza îndrăcită*”, „*Cazacul și privighetoarea*”, „*Carnavalul dragostei*” și „*Misterul camerei albastre*”, la APOLLO, în aceeași perioadă.

³⁷ Cităm spre exemplificare titlurile: „*Expediția Snow în Africa*”, „*Zeita Africeii*”, „*Eroul din Arizona*” și „*Robin Hood*”. Pentru a argumenta construcția semantică a textului de reclamă la un astfel de tip de film, vom reda, în cele ce urmează — integral —, prezentarea unui spectacol din vara anului 1932: „*Ce e Trader Horn?*” Cea mai mare expediție de filme sub conducerea lui W. S. van Dykes, a lucrat doi ani de zile în pădurile seculare africane. Nu a succes nici unei expediții să ajungă pînă aci cu aparatele de filmat și sonore. Cu un subiect

³⁰ *Ibidem*, VIII, nr. 251/19 mai 1935, p. 4.

³¹ Spectacol ocazionat de împlinirea vârstei de 60 de ani, cf. SĂPTĂMÂNĂ, IV, nr. 163/13 iunie 1931, p. 2.

³² *Ibidem*, I, nr. 16/14 iulie 1928, p. 3. Piesele jucate de colectivul condus de C. Mihailescu au fost: drama „*La judecată*” (inspirată din viața șomerilor) și comedia din lumea țiganilor „*Soldatul Boroboacă*”.

³³ *Ibidem*, III, nr. 17/26 aprilie 1930, p. 2.

pe marele ecran operate la modă sau scenarii realizate direct pentru a șaptea artă. Printre creațiile de duzină, prezenta obligatoriu doar la finele săptămânii — expresie indubitabilă a provincialismului manifest — se strecoară totuși „*Cei doi regi*” cu celebrul Emil Jannings³⁹ și „*Capriciul spaniol*” cu nu mai puțin cunoscuta Marlene Dietrich⁴⁰.

V. MESERIAȘI

Reclama, considerată ca sursă de informație pentru peisajul socio-economic și mental al epocii și zonei, ne permite o intruziune benefică în structura societății locale, relevând posibilitățile ei de dezvoltare, percutanța semantică a discursului de gen aplicat la un stadiu și nivel zonal provincial, precum și resursele umane și conceptuale ale mediului interogant.

Procedind sistematic și fără pretenția exhaustivității mult visate de majoritatea cercetătorilor, vom începe prin a fixa cadrul de manifestare a micilor meseriași locali. De la bun început atragem atenția că ne găsim în situația de a aborda o localitate ce a beneficiat de organizarea temeinică a coloniștilor sași. În atari condiții, nu sîntem surprinși de controlul pe care-l exercită în teritoriul respectiv. Ne aflăm încă în faza predominanței micii producții — deși în oraș se individualizează deja fabrici de prestigiu, precum cea de spirt Rohrlisch-Brecher, de sobe și produse de ceramică, de salam a fraților Braedt, de mobilă „Mercur”, de bere, de produse spirtuoase Kappel Fried-

mann. Ca și în alte medii de același calibru provincial, în prim planul domeniului se situează croitorii și pantofarii. Din prima categorie, cel mai „inspirat” se dovedește — în scurtul său cartuș expozitiv — Oskar Appel. Profitînd de apropierea Paștilor anului 1931, el ne propune o grea alegere între un costum frumos sau un palton elegant de primăvară⁴¹. Firește că tentația este cu atît mai mare cu cît „vi-l confecționează cu condițiuni favorabile”. Trebuie să remarcăm unda de mister care deschide apetitul consumatorului de lucruri de calitate. Restul practicantilor din branșă se limitează la accentuarea propriilor calități și a stofelor disponibile, fără a ieși în vreun fel din tiparul ofertei de rutină.

Pantofarii sînt cu mult mai subtili. În comparație cu anunțul grav, solid, economicos — în consonanță perfectă cu valoarea mărfii produse de Iuliu Grama⁴² — se afla Herman Nussbacher care — ce reclamă mai grozavă putea să-și facă! — publică mulțumirile Casei Regale pentru cismulițele trimise, cu ocazia sărbătorilor de iarnă 1930, regelui Mihai de către meseriașul bistrițean⁴³. Interesant este și anunțul lui Ion Archiudean, președintele Reuniunii Meseriașilor din Bistrița, care comasează într-un spațiu tipografic extrem de restrîns calitățile proprii produselor sale: eleganța, noutatea și durabilitatea⁴⁴.

Frizerii se dovedesc mult mai inventivi, făcînd din plin dovada unei prospețimi informaționale — o notă caracteristică intim legată de profilul meseriei pe care o practică. La deschiderea salonului său de ras, tuns și frezat, Carol Lang realizează o prezentare completă din care nu lipsește accentul suplimentar pe seriozitatea pregătirii dobîndite „prin o practică îndelungată numai în saloane de primul rang”⁴⁵. Alexandru Hara, personaj a cărui faimă i-a permis o extindere în domeniu ulterior anului 1935, este ex-

fascinant, Africa reînvie cu animalele sale sălbatice. Aventurile lui Horn și a(le) însoțitorilor săi ne sînt prezentate în filmul sonor Metro în limba germană. Filmul rulează în cinematograful „Omnia” la 8, 9, 10 și 11 Iulie. Prețurile de intrare 10, 20, 30 lei, în SAPTĂMÎNA, V, nr. 205/9 iulie 1932, p. 4.

³⁹ Prevalează producțiile germane: „*Simfonia primăverii*” cu Adele Kern; „*Pentru ochii tăi frumoși*” cu Magda Schneider; „*Așa se termină o iubire*” cu Willy Frost; „*Cîntă inima*” cu Marta Eggert și Jean Kiepara; „*Tîroleză îndrăcită*” cu Lucia Englisch, toate prezentate pe ecranele bistrițene în cursul anului 1935.

⁴⁰ Prezentat la cinematograful OMNIA în perioada 14—15 septembrie 1935, cf. SAPTĂMÎNA, VIII, nr. 268/15 septembrie 1935, p. 4.

⁴¹ A rulat la același cinematograf în perioada 26—27 octombrie 1935, *ibidem*, nr. 273/27 octombrie 1935, p. 4.

⁴¹ *Ibidem*, IV, nr. 152/21 martie 1931, p. 2.

⁴² *Ibidem*, I, nr. 6/5 mai 1928, p. 4. „*Iuliu Grama*, pantofărie. Ghețe frumoase, durabile, ieftine! Ioco, Str. Claustrului 22”.

⁴³ *Ibidem*, III, nr. 3/18 ianuarie 1930, p. 4.

⁴⁴ *Ibidem*, I, nr. 2/7 aprilie 1928, p. 4.

⁴⁵ *Ibidem*, nr. 27/29 septembrie 1928, p. 4.

trem de tranșant în oferta făcută la finele anului 1928 : „Vă tundeți și vă ra-deți numai la *Alexandru Hara* frizer român de dame și domni“⁴⁶. Atelierul de coafură „Venus“ — inspirat nume ! — deschis în mai 1939 sub conducerea doamnei Margareta Pașca este „înzestrat cu cele mai moderne aparate pentru permanent „WELLA“ și execută...“⁴⁷. Efec-tul șocant al comparativului de superio-ritate, ce desfide concurența, dublat de enumerarea sigură a serviciilor și a ga-ranției evidente ce le însoțește în subsi-diar, nu poate asigura decât un succes garantat în fața unui client dezarmat.

VI. COMERT

Restaurantele domină, indiscutabil, oferta comercială atît din punct de ve-dere cantitativ, cît și calitativ. Încă la debutul anului 1923, ospătarul Carol Tur-ja deschidea o restaurațiune „în care se vor căpăta în tot timpul mîncări bune și gustoase, precum și beuturi bune și cu-rate cu preț ieftin“⁴⁸. În aceeași cheie atractivă își concepe reclama și Dumitru Crișan, patron al restaurantului gării, cu șapte ani mai tîrziu de la data anterior menționată. Localul avea un vad bun, luînd în considerare plasamentul, și to-tuși — pentru a atrage o clientelă căreia i se propuneau soluții alternative ten-tante — patronul simte nevoia să su-praliciteze : aici se găsesc „cele mai bune băuturi“, serviciul este prompt și de ca-litate, iar prețurile sînt, natural, „cele mai ieftine“⁴⁹.

De la acest nivel primar de concepere a reclamei — propriu de altfel majori-tății ofertanților locali, indiferent de do-meniul de activitate — ascedem la pra-gul utilizării pline de imaginație a unor evenimente larg comentate, în favoarea susținerii tezei elaborate de ofertant, me-nite să înfrîngă orice rețineri ale desti-natarului. Chiar dacă impactul acestui tip publicitar în lumea publicului local a fost redus, din perspectiva descifrării re-sorturilor domeniului ne facilitează atin-

gerea unei alte perspective analitice. Res-taurantul Molnar oferă o mostră de re-clamă inteligentă sub denumirea „*De ce a fost învins Dempsey de Tunney* ?“⁵⁰. Pentru că textul este reprodus integral în anexa prezentului studiu, ne luăm per-misiunea de a face aici doar unele con-siderații — absolut necesare — asupra tehnicii de prezentare și a conținutului intrinsec. Pretextul unei imaginate întîl-niri amicale între cei doi faimoși boxeri ai anilor '20, îi permite învingătorului să-i explice, pașnic, celuilalt cauzele vic-toriei sale care s-ar datora, nici mai mult, nici mai puțin, frecventării localu-lui și a produselor comercializate de Mol-nar : bere la pahar, mîncare bună și vin Steiniger. Dincolo de proiecția mentală răsturnată (elementul superior este pri-vit din unghiul favorabil celui inferior) și de comicul situației inedite⁵¹, trebuie să remarcăm ingeniozitatea demersului — singular pentru mediu și perioada avu-tă în vedere. Evident că această formulă de extract american însemna, pentru acele timpuri, o încercare de racordare a provinciei românești măcar la standar-dele operante în Capitală. Nu avem, din păcate, informații despre impactul ace-s-tei modalități de vînzare a produselor, de unde putem concluziona că a rămas — pe mai departe — prevalent conservato-rismul local în confruntarea cu sincronis-mul interbelic preconizat de cîțiva oameni de cultură și afaceri.

Magazinul de stofe și confecții deți-nut de Iacob Massler pe vestita stradă a Lemnelor joacă un rol aparte în peisajul reclamei interbelice locale. Acest lucru nu se datorează — cum s-ar putea bă-nui — unei puneri în pagină deosebite, cît mai ales unei constanțe și insistențe de-a lungul anilor, vrednică de admirat. Încă de la prima apariție în paginile pe-riodicelor, din 1924⁵², patronul îmbină inteligent activitatea de desfacere a pro-duselor textile cu cea de croitorie pro-priu-zisă. În timp, autoritatea și venitu-rile sale cresc de vreme ce-și permite să

⁴⁶ *Ibidem*, nr. 39/22 decembrie 1928, p. 6.

⁴⁷ NAZUINȚA, II, nr. 25/21 mai 1939, p. 4.

⁴⁸ GAZETA BISTRIȚII, III, nr. 1/18 ianua-rie 1923, p. 2.

⁴⁹ RĂSUNETUL, II, 6/18 ianuarie 1931, p. 4.

⁵⁰ SAPTĂMANA, I, nr. 3/14 aprilie 1928, p. 8.

⁵¹ Din declarațiile dr. Cornel Domșa din Cluj, Jack Dempsey ar fi fratele său Tudor Domșa, fugit de acasă !!!, vezi VIITORUL TAR-NAVELOR, I, nr. 24/25 septembrie 1927, p. 4.

deschidă o sucursală — fapt demn de remarcat, pentru că situația era de obicei în sens contrar — în Cluj. Concurat o vreme de proprietarul magazinului Grunberger și apoi, din anii '35 de frații Szmolka, el reușește să supraviețuiască — în oarecare măsură și datorită reclamei eficiente pe care și-o produce. Bun tactician, Iacob Massler își face simțită prezența în preajma sărbătorilor sau la deschiderea sezonului de primăvară și toamnă. Textele sale sînt explicite, bine cadrate în pagină, percutante.

Farmacia orașenească își prezintă cu deosebită insistență produsele într-o manieră ce concurează, poate cu mai mult discernămint, contemporanele noastre produse Palmolive și Colgate. Praful de dinți „Adler-Tymol“, crema „Emma Toilette Glycerin“ și apa de păr „Emma Haarwaaser“⁵³ sînt produse ce se insinueză sub diferite forme de prezentare în paginile periodicelor locale și de aici, spre disperarea soților economi sau geloși, în budoarele soțiilor. Protagonistii ofertei farmaceutice nu se limitează la supralicitarea calității produselor, ci fac apel la așa-zise recomandări din partea unor preținși sau adevărați medici și chimiști din Germania și Austria⁵⁴ pentru a le susține, în scris, oferta.

VII. DIVERSE

Un capitol vast ce cuprinde în teritoriul lui atît configurația culturală a perioadei, cît, mai ales, domeniul reclamei. Pentru început vom sublinia atitudinea meritorie a societăților culturale în ceea ce privește organizarea unor adevărate cicluri de conferințe, apelîndu-se, de fiecare dată, la specialiști în domeniu vizat. Așa se face că foiletonînd presa locală interbelică vom întîlni, în calitate de prezentatori ai unor subiecte de larg interes, pe profesorul Mardan de la politeh-

nica timișoreană⁵⁵, pe Alexandru Borza, Nicolae Drăgan și profesorul Constantin Marinescu de la Universitatea clujeană⁵⁶. Alături de ei conferențiază localnicii: colonelul Marcovici⁵⁷ și farmacistul Șutu⁵⁸. Apetitul cultural al bistrițenilor se concentrează și în seria destul de extinsă de recenzii la volume de literatură românească apărute în perioada 1929—1934⁵⁹. Deși realizate de persoane lipsite de harul necesar criticilor literari și uzitînd de un limbaj destul de sărăcăcios — mai mult decît atît punerea în pagină este de un pedagogism excesiv — recenziile au meritul că țin „pasul“ cu aparițiile perioadei menționate.

Concursurile de frumusețe au un deosebit succes — chiar dacă prezența tinerelor este destul de redusă — dacă ar fi să luăm în considerare imediată racordare a Bistriței la normele naționale imprimate de revista „Realitatea ilustrată“. Din componența juriului ce funcționează la nivel județean fac parte personalități ale vieții publice locale precum: Carol Sanchen (primar al Bistriței în anii 1929—1930), colonelul Teodor Sbârcea, comandant al regimentului 84 infanterie din

⁵⁵ A conferențiat — cu proiecții cinematografice (!) — despre călătoria sa în America, cf. SĂPTĂMĂNA, I, nr. 1/31 martie 1928, p. 3.

⁵⁶ Alexandru Borza a avut ca temă „Pădurea“ (17 februarie 1929), Nicolae Drăganu a vorbit despre „Ce este literatura“ (11 martie 1929) iar Constantin Marinescu „Despre țările scandinave“ (17 martie 1929) — toate manifestările fiind gîrate de Extensiunea Universitară clujeană.

⁵⁷ În cadrul Universității libere din localitate.

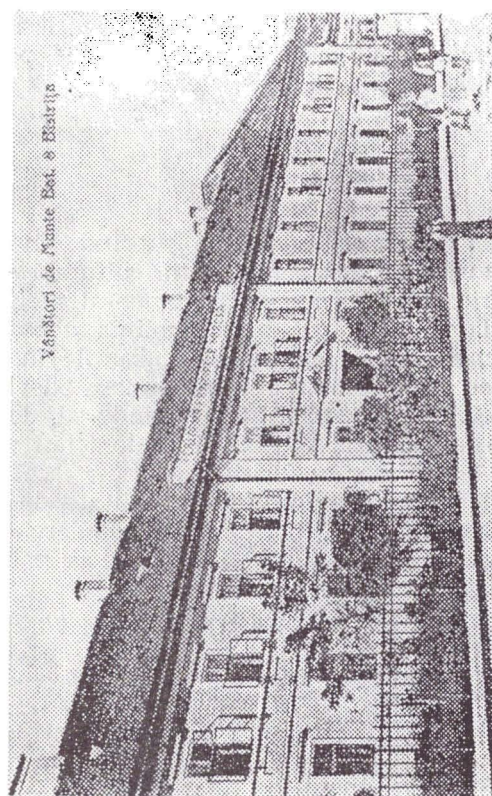
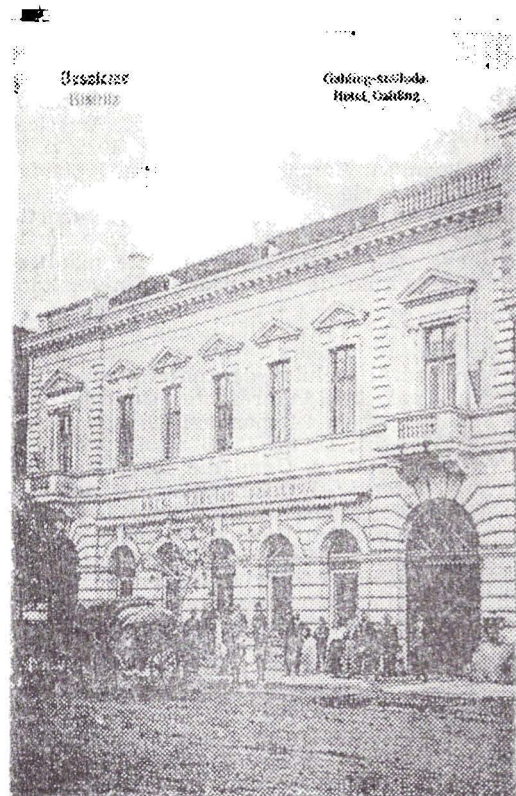
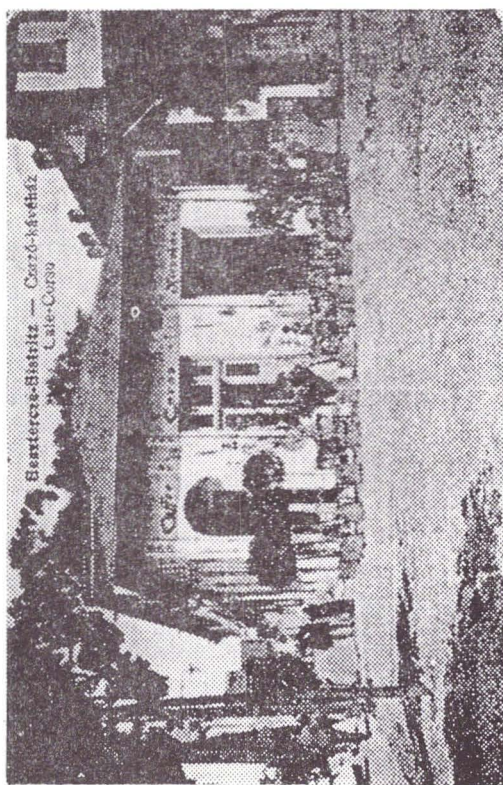
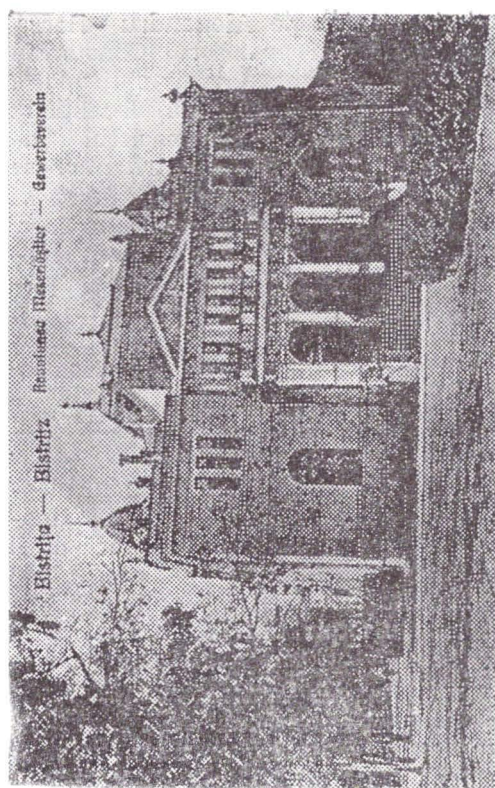
⁵⁸ În cadrul ciclului de conferințe inițiat la sediul Prefecturii a prezentat subiectul „Ce este Sifilimetria“ în 24 martie 1929, vezi anunț în SĂPTĂMĂNA, II, nr. 12/16 martie 1929, p. 5.

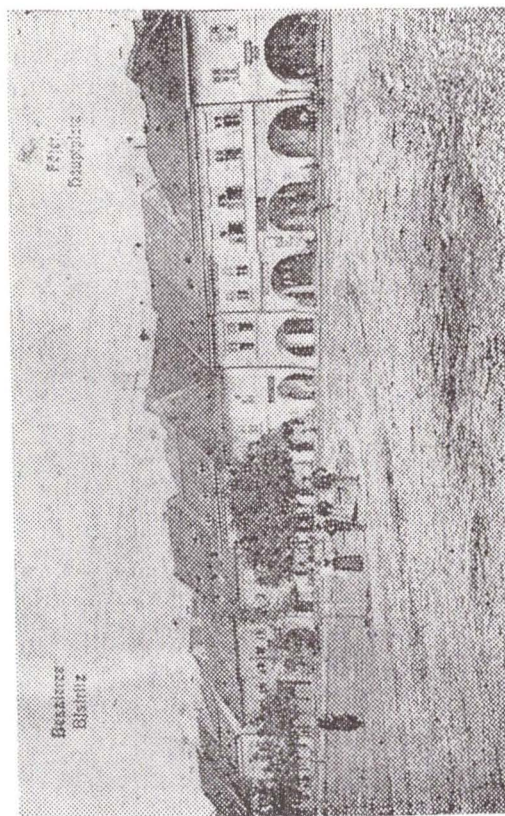
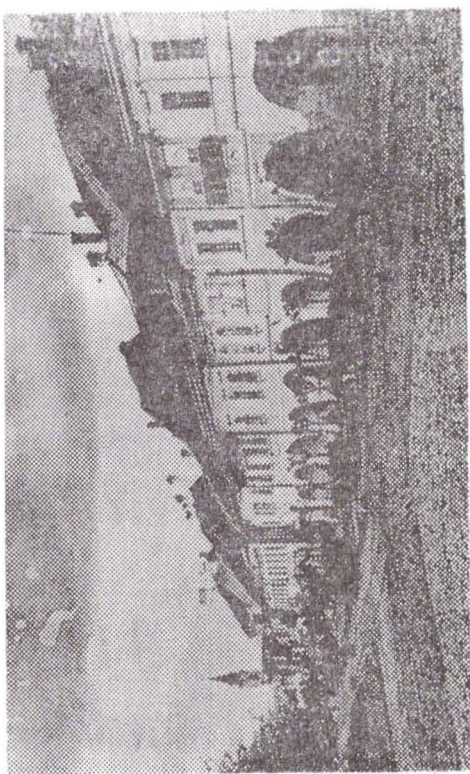
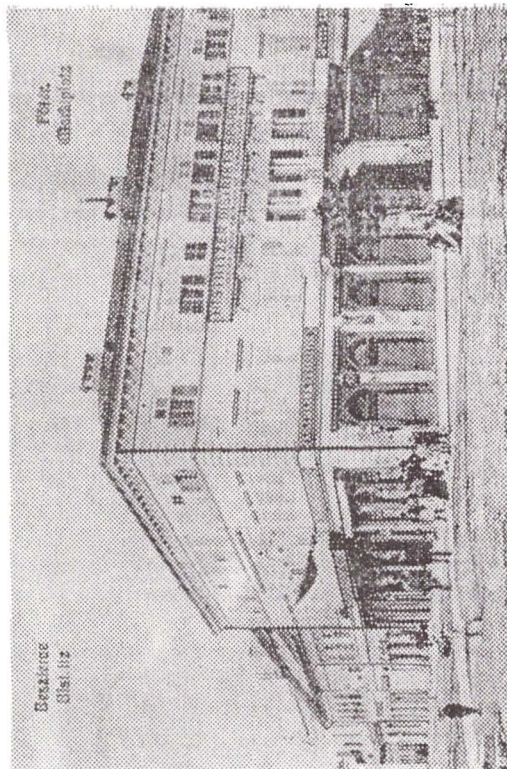
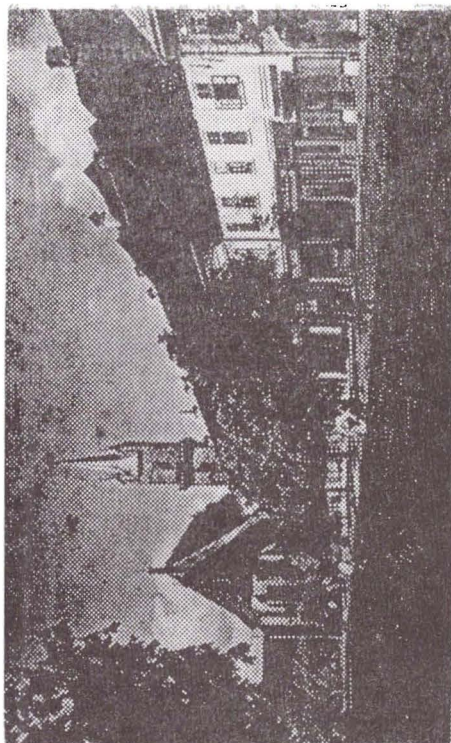
⁵⁹ Cezar Petrescu, *Omul din vis*; Liviu Rebreanu, *Crăișorul*; Damian Stănoiu, *Duhovnicul*; Cezar Petrescu, *Aranca, ștîma lacurilor*; Cezar Petrescu, *Calea Victoriei*; Ion Agârbiceanu, *Dolor*; Mihail Sadoveanu, *Baltagul*; Victor Eftimiu, *Dragomirna*; Gala Galaction, *Roxana*; Cezar Petrescu, *Comoara regelui Dromichet*; Ionel Teodoreanu, *Fata din Zlataust*; I. Th. Ilea, *Inventar rural*, Gala Galaction, *Papucii lui Mahmud*; Al. Lascarov Moldovanu, *Biserica năruită*; C. Argintaru, *Agonia soarelui*. Toate recenziile sînt cuprinse în paginile ziarului SĂPTĂMĂNA, de la anul II, nr. 50/7 decembrie 1929 la anul VII, nr. 240/15 iunie 1934.

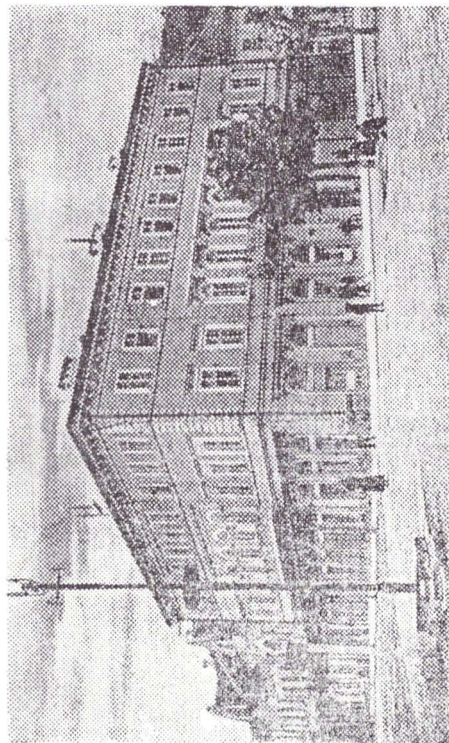
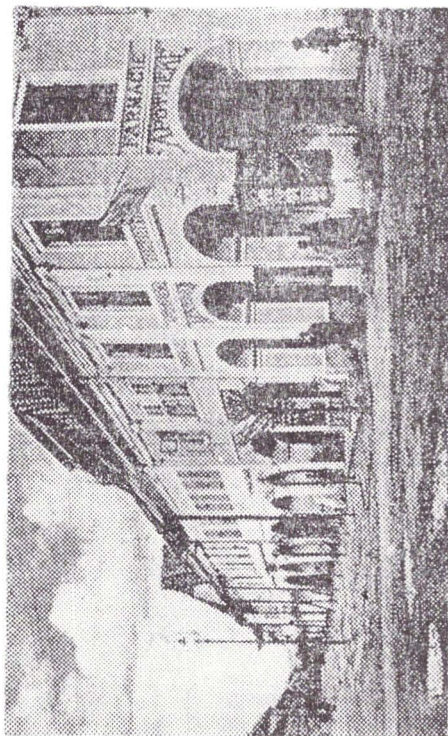
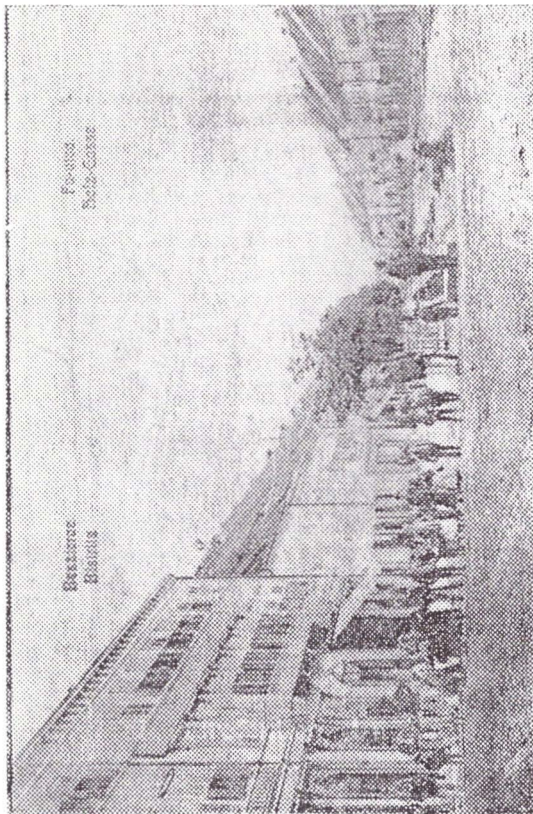
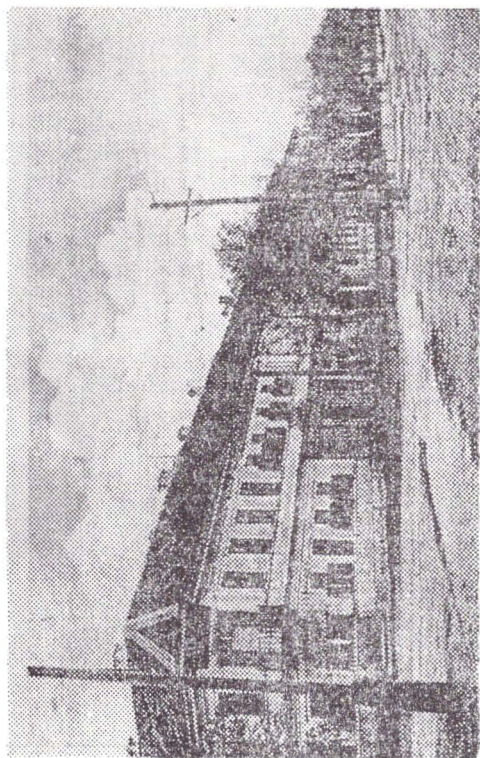
⁵² GAZETA BISTRIȚII, III, nr. 3/1 martie 1923, p. 4.

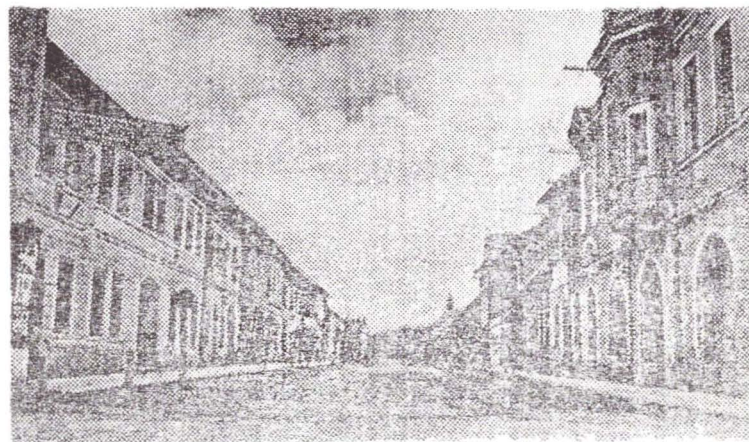
⁵³ A se vedea textul reclamelor la aceste produse în anexa studiului.

⁵⁴ Putem decela aici un reflex al formației intelectuale a zonei — prevalentă de limbă germană — care nu putea să lipsească tocmai în domeniul medical.

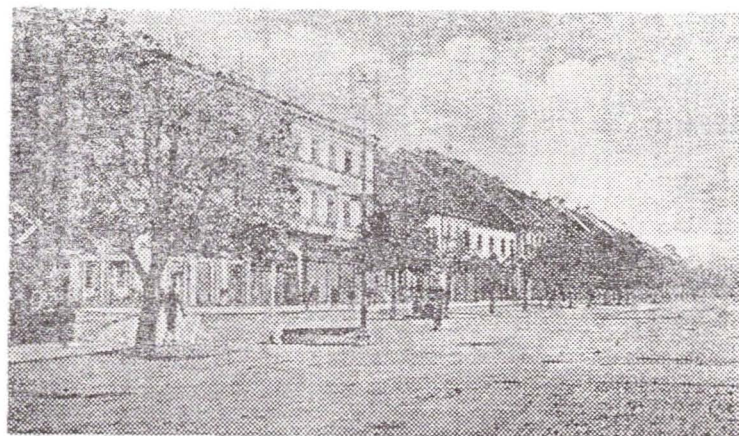

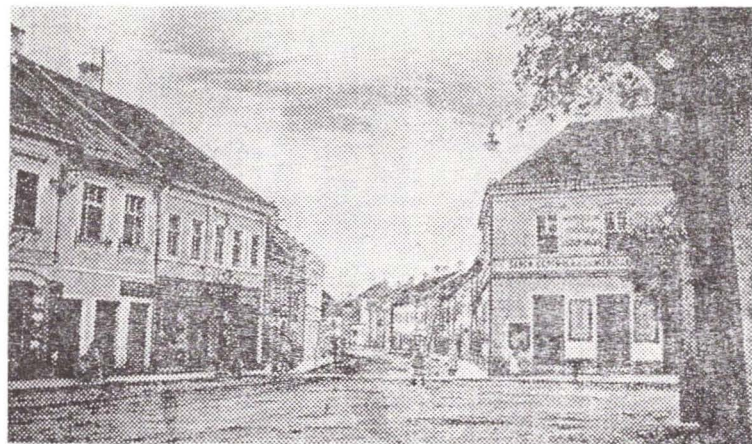
Bistrița — Bistritz

Strada Pungarilor — Beutlergasse

Bistrița — Bistritz

Strada ungurească — Ungargasse

Bistrița — Bistritz

Strada Lemnelor — Holzgasse

oraș și primar al orașului în 1939, Eugenia Linul, directoarea școlii de fete și președinta Reuniunii Femeilor Române și Thomas Norbert, profesor-pictor.

Un eveniment deosebit pentru locuitorii județului îl reprezintă vizita generalului Berthelot la Bistrița, Năsăud și Sângeorz-Băi în zilele de 30 septembrie și 1 octombrie 1929⁶⁰.

Activitatea tipografică, menită să susțină o politică culturală coerentă la nivel local, este disputată de două firme de prestigiu: „*Național Gh. Matheiu*” și „*Minerva*”. Dacă în privința periodicelor ce apar în zonă situația este cvasiegală⁶¹, departajarea se realizează atunci când luăm în discuție efortul editorial — net favorabil lui Matheiu⁶². Deși lucrările ce văd aici lumina tiparului nu depășesc pretențiile mediului intelectual liceal, trebuie să subliniem intenționalitatea și consecvența generoasă a patronului aminoritului stabiliment.

În ceea ce privește domeniul ofertei lor particulare, primul loc și-l dispută avocații și medicii⁶³. Situația aceasta nu este singulară pentru mediul provincial și nici pentru epoca aflată în discuție.

Ceea ce surprinde este oferta deosebită — raportată la totalul populației — concretizată în periodicele bistrițene. Acceptând o creștere a nivelului de trai, trebuie să recunoaștem că modul de viață la care este supusă provincia este tributar unui conformism mult prea evident.

Un sector aparte, pe care nu ne-am propus să-l ignorăm, îl constituie posibilitățile de petrecere a timpului liber de către locuitorii orașului aflat în atenția noastră. Înregistrăm, pe de o parte, propunerile deosebit de tentante ce vin dinspre societățile culturale deja menționate. Spectacolele de teatru, muzică și cinema vin să completeze evantaiul de activități puse la dispoziția publicului larg de edili orașului. Pentru pasionații de sport funcționau două asociații românești și respectiv săsești, se organizau concursuri de automobile⁶⁴ și de biciclete⁶⁵, uneori și de popice⁶⁶. Searatele artistico-literare, concertele muzicale și spectacolele de teatru se intersectau cu balurile ocazionale⁶⁷ și expozițiile pe diverse teme⁶⁸. Viața socio-culturală a Bistriței era efervescentă în ciuda numeroaselor

⁶⁰ SĂPTĂMĂNA, II, nr. 41/5 octombrie 1929, p. 1—2.

⁶¹ În cadrul tipografiei lui Gheorghe Matheiu au fost publicate ziarul „*Gazeta Bistriței*” (1921—1924); „*Săptămâna*” (1928—1939); „*Răsunetul*” (1930—1932); „*Roata*” (1933); „*Voința graniței*” (1933); „*Izbanda*” (1938) și revista „*Zări senine*” (1925—1926). Tipografia „*Minerva*” a editat — în același interval de timp — ziarul „*Văpaia*” (1932); „*Răsunetul*” (1934—1937); „*Năzuința*” (1938—1939) și revistele „*Ogorul nostru*” (1931), respectiv „*Revista graniței năsădene*” (1932—1933).

⁶² În cadrul tipografiei Matheiu au apărut volumele „*Doina*” (poezii populare, antologie de I. Corbul, 1928; E. Chencinschi, Ioan Pavel, „*Administrația învățământului primar*”, ed. II, 1929; E. Chencinschi, „*Problemele supravegherii învățământului*”, 1929; Ioan Goga, „*Icoane fugare*”, 1931; G. Toma, „*Poezii*”, 1931; în vreme ce editura rivală nu publică decât colecția de cintece și poezii a aceluiași profesor local G. Toma, intitulată „*Dor nestins*”, 1933.

⁶³ Dintr-o statistică sui-generis pe care am putut-o ansambla parcurgând presa perioadei 1923—1936 rezultă că și-au făcut reclamă un număr de 18 medici și 11 avocați, unii dintre ei revenind de-a lungul anilor. Celor menționați li se mai adaugă doi arhitecți (Pavel Besuan și Rudolf Adleff) activi — primul în anii 1928—1930, al doilea în 1935.

⁶⁴ Cum a fost cazul celui organizat de Automobil Clubul Regal și care a străbătut teritoriul județului la 1 iunie 1923. Au participat ASR Principele Mostenitor Carol și Principele Nicolae. Cf. GAZETA BISTRIȚII, III, nr. 8/15 mai 1923, p. 3.

⁶⁵ Informații despre acest eveniment finalizat la 1 iulie 1926 în SĂPTĂMĂNA, I, nr. 10/2 iunie, 11/9 iunie, 13/23 iunie 1928.

⁶⁶ *Ibidem*, II, nr. 38/14 septembrie 1929, p. 4.

⁶⁷ Spre exemplificare: balul mascat al societății sportive „*Gloria*” din 5 ianuarie 1929; balul țigănesc de la finele Carnavalului martie 1929; balul societății „*Tinerimea Intelectuală*” din 25 august 1929, ș.a.

⁶⁸ Spicuim expozițiile de artă ale perioadei: pictori sași din Ardeal 9—13 august 1928 (din păcate nu există nici un comentariu asupra ei); pictură în sala mică a Hotelului Central, septembrie 1931 (nici aici nu avem vreun comentariu) și cea a pictorului bucureștean Ludovic Berliner — martie 1935; apoi expoziția de mobilă a primei societăți a timplărilor și tapițerilor din localitate — decembrie 1930; târgul de fructe 14—21 septembrie 1934; expoziția de vinuri de la Hotel Central 17—24 mai 1936 și concursul de vitrine organizat de Reuniunea Comercianților din Bistrița între 29 noiembrie — 6 decembrie 1936.

acuze la adresa organizării edilitare⁶⁹. Societățile de vânătoare din zonă erau extrem de active, fiind probabil în directă legătură cu modalitatea de organizare a celor 44 de comune grănicerești.

În finalul prezentei lucrări ne vom permite să emitem câteva opinii referitor la situația repartizării pe străzi a firmelor și a cabinetelor particulare, respectiv o concluzionare a materialului faptic conținut. În topul străzilor conduc, detașat, trei amplasamente centrale : strada Lemnelor, Piața Regele Ferdinand și strada Spitalului.

Strada Lemnelor — numită din 1935 Carol al II-lea — grupa un număr de 14 ateliere meșteșugărești, 15 stabilimente comerciale și 9 cabinete particulare. Începînd de la numărul doi, unde coabita electricianul Messinger, fabrica de spirt Friedmann și avocatul Molnar, și pînă la numărul 54 unde practica și locuia pantofarul Ion Archiudean, președintele Reuniunii Meseriașilor Români din localitate, strada era o imagine vie a deschiderii socio-economice și culturale a societății românești interbelice.

Piața Regele Ferdinand adăpostea un număr de 17 ateliere meșteșugărești — avantajul de a fi piața centrală a orașului ! — doar 10 stabilimente comerciale și 6 cabinete particulare.

Strada Spitalului, numită la un moment dat — în 1932 — Brukenthal, iar din 1935 I. C. Brătianu, avea un punctaj mai mic pe categorii, după cum urmează : 10 ateliere meșteșugărești, 7 stabilimente comerciale și numai 2 cabinete, ambele avocațiale. La toate cele asertate mai putem adăuga faptul că, numai pentru scurt timp, sediul tipografiei „*Minnerva*“ s-a situat pe această stradă în anul 1931.

Piața Regele Ferdinand debuta cu atelierul de coafură „*Venus*“, instalat

chiar la primul număr, și se încheia — din perspectiva noastră și nu a numerotării — cu melanjul de la nr. 46 între băcănă Ștefan Vulpe, magazinul de aparate electrice Gottschling și cabinetul dr. Schiffbanner. Strada Spitalului se deschidea cu firma economică „*Hermes*“ (la numărul 6) și se încheia, în aceeași notă comercială, cu biroul de expediție Stillefried (la numărul 27).

Prin materialul faptic și prin intermediul interpretărilor realizate, sperăm că am convins — în suficientă măsură — despre seriozitatea investiției de capital economic și intelectual în Bistrița interbelică. Activitatea culturală susținută cu insistență de societățile locale de profil prin serate, baluri, conferințe de popularizare, era dublată de intervenția factorilor externi sub forma turneeelor muzicale și teatrale, a expozițiilor — cum a fost cea din august 1928 a pictorilor sași din Ardeal⁷⁰ despre care, din nefericire, nu deținem date suplimentare — și a spectacolelor de cinema. Mari artiști ai țării, precum : Enescu, Tănase, baritonul Jean Athanasiu și soprana Aca de Barbu, s-au alăturat eforturilor unei societăți locale care nu vroia să rămână retardată într-o lume a vitezei. Colectivele teatrelor naționale din București, Cluj, Cernăuți, și Craiova au apărut la rampa sălii de spectacole din Bistrița. Lor li se alătură eforturile meritorii ale unor diletanți locali doritori de autocunoaștere și autoperfecționare.

Reclama prezintă în periodice surprinde același efort debordant de integrare într-o nouă prestație economică și, implicit, un nou mod de viață. De la formulele clasice ale ofertei — prevalente de-a lungul perioadei și ca un reflex al conservării unei stări de lucruri moștenite — observăm o deplasare spre nouitatea transatlantică, de ultimă oră.

A N E X E

I. MESERIAȘI

Salon de croitorie str. Spitalului 23 (îngă Hotelul Fritsch). Fac haine după ultima modă, precum și reverenți și odăjdii pentru domnii preoți. Fac lucru bun cu prețuri solide. Croi garantat. Ioan Mititean.

⁶⁹ Problema ciinilor vagabonzi, vezi SĂPTĂMANA, II, nr. 5/26 ianuarie 1929, p. 3 ; asfaltarea drumului de la gară la Palatul Prefecturii, *ibidem*, nr. 9, 23 februarie 1929, p. 2 ; menținerea curățeniei în oraș, vezi RĂSUNETUL, I, nr. 2/25 iunie 1930, p. 2 ; schimbarea denumirilor străzilor într-un mod arbitrar, *ibidem*, nr. 5/25 decembrie 1930, p. 2.

⁷⁰ SĂPTĂMANA, I, nr. 19/4 august 1928, p. 3.

În SĂPTĂMÂNĂ, VI, nr. 221/5 martie 1933, p. 2.

ANUNȚ. Aduc la cunoștința onoratului public, că atelierul meu de *Tâmplărie artistică, de mobile și edile* se află în Bistrița, *Piața mică*, vis-à-vis de Cafeneaua Corso. Cu cunoștințele mele de specialitate câștigate în Viena și alte orașe mari, sunt în situația de a primi ori și ce fel de lucrări de tâmplărie executându-le solid și cu prețuri convenabile. Cu stimă, *Pavel Zăgrean*.

În GAZETA BISTRIȚII, III, nr. 1/18 ianuarie 1923, p. 2.

Atențiune D-soarelor și Doamnelor !

Atelierul de coafură „Venus” Bistrița, *Piața Regele Ferdinand Nr 1*, înzestrat cu cele mai moderne aparate pentru permanent „WELLA” execută, sub conducerea d-nei *Margareta Pașca*, ondulații permanente cu fierul, cu apă, manicure(!) și vopsitul părului în toate nuanțele.

În NĂZUINȚA, II, nr. 25/21 mai 1939, p. 4.

Aviz. Aduc la cunoștința onor. public că mi-am deschis în Bistrița, Str. Lemnelor 50 (în casa lui Hamburg) un *Salon de ras, tuns și frizat*.

Prin o practică îndelungată numai în sa-loane de primul rang sunt în stare de a servi on. mei clienți în condițiunile cele mai bune, așa încît fiecare să fie mulțumit.

Rugînd on. public de a sprijini noua mea întreprindere, rămîn cu deosebită stimă

Carol Lang, frizer. (Aici se primește un ucenic).

În SĂPTĂMÂNĂ, I, 27/29 septembrie 1928, p. 4.

Vă tundeți și vă radeți numai la *Alexandru Hara* frizer român de dame și domni. *Piața Regele Ferdinand 11*.

Ibidem, nr. 39/22 decembrie 1928, p. 6.

Premiul de 100.000 lei secrete :

1. Când va crește păr în chelie ?
2. Când constipațiile și colita vor avea sfârșit ?

3. Când exema va dispărea complet ?

4. Cînd soția se va bucura de frumusețea bărbatului ?

Dl. Ionescu răspuns corect : „*Atunci când apele de păr, biofermenții, etc., pentru tratamentul bolilor de muș sus, se vor procura numai de la singura farmacie românească Dr. Z. ȘUȚU, Bistrița*”.

Ibidem, III, nr. 17/26 aprilie 1930, p. 4.

Cu data de *Duminică 26 Iulie 1931*, se va deschide *Măcelăria cooperativei „Plugarul”* în Bistrița, Strada Poștei (ce leagă Str. Lemnelor cu Piața Mică). Carne de prima calitate cu prețuri convenabile. Fiecare român își va procura carnea de la această măcelărie românească.

Ibidem, IV, nr. 169/25 iulie 1931, p. 4.

Surpriză de Crăciun !

Fiecare, cine pînă la Crăciun va face o fotografie la atelierul meu (6 bucăți) va primi pe deasupra un tablou mărit executat artistic în mod absolut gratuit. Foto-Atelier R. SCHERF, Bistrița, Piața Regele Ferdinand.

Ibidem, nr. 186/28 noiembrie 1931, p. 2.

Aviz. Pe baza experiențelor câștigate prin activitatea mea în țară și străinătate sunt în

plăcuta situație de a pregăti franzele și plini gustoase și de o calitate superioară. Prin mărirea succesivă a brutăriei mele și prin specializarea personalului meu pot satisface clientele(?) mele cu un produs, care cu nimic nu este inferior celor din Cluj, Brașov, etc. Asigurarea curățeniei exemplare la pregătirea produselor mele, îmi va câștiga și încrederea D-voastră. Cu toată stima *Gustav Blasi* — franzelărie și brutărie Bistrița Str. Principele Nicolae Nr. 25.

Ibidem, V, nr. 212/24 septembrie 1932, p. 2.

II. COMERT

8 Ianuarie 1923 Str. Gării *O Restaurațiune* în care se vor căpăta în tot timpul mîncări bune și gustoase, precum și beuturi bune curate cu preț ieftin. Pentru cercetare numeroasă roagă *Carol Turja*, ospătar.

În GAZETA BISTRIȚII, III, nr. 1/18 ianuarie 1923, p. 2.

TIPOGRAFIA NAȚIONALĂ. Aduc la cunoștință onor. public, că reîntorcîndu-mă după doi ani de la studiul meu la Academia de arte grafice în Lipsa (Germania) am preluat împreună cu tatăl meu conducerea atelierului nostru de arte grafice. Cu științele bogat câștigate, de cari artele grafice la noi sunt încă atît de lipsite, împreunate cu vechea praxă de la existența atelierului nostru, suntem în stare a satisface tuturor cerințelor onoratului public, eșînd din atelierul nostru numai lucru de prima calitate și după stilul cel mai nou. Ne adresăm îndeosebi către publicul nostru românesc a ne onora cu lucrările în bransa noastră. *GEORGE MATHEIU*, — *GHÎȚA MATHEIU*, licențiat în arte grafice.

Ibidem, IV, nr. 2/15 ianuarie 1924, p. 2.

Fii lui Frideric Braedt. Fabrică de salam, mezeluri și conserve de carne Bistrița Str. I. C. Brătianu nr. 1—5, Sucursala : Str. Regele Carol II nr. 11 Restaurantul nostru, modern renovat, cu mîncăruri calde, pînă la 1 noaptea, stă la dispoziția On. Public. Vinuri renumite. Muzică clasică. Prețuri populare.

În NĂZUINȚA, II, nr. 15/5 martie 1939, p. 4.

De ce a fost învins Dempsey de Tunney ?

În ultimul timp ne vine știrea că Tunney a avut o întrevvedere cu Dempsey. Întrevederea a fost foarte cordială între cei doi rivali, și printre altele s-a discutat și cauzele învingerei (!) lui Dempsey. Tunney radios i-a răspuns : „Vezi tu amice, în timpul antrenamentului ai uitat să iai (!) o bere la pahar, să mînci o mîncare bună, pe care s-o stropești la urmă cu vin Steiniger ! Toate acestea le găsești numai la *Restaurantul Molnar din Bistrița*”.

În SĂPTĂMÂNĂ, I, nr. 3/14 aprilie 1928, p. 8.

MENU. *Amiaza* : Supă, Friptură (2 buc.) Zarzavaturi, Prăjitură (2 buc.). Pîine 2 buc. Lei 30. *Cina* : Friptură, Compot, Prăjitură, Pîine. Lei 25. Salon de Mîncare *Charlotte Wagner*, Str. Lemnelor 3.

Ibidem, III, nr. 135/15 noiembrie 1930, p. 2.
Mare surpriză de Crăciun !

Vinul la *Schneider* în cînste!
La 5 litri cumpărați 1 litru în cînste.
Prețuri de la 30 la 80 lei litrul.
Abonamentul lunar amiaza 700 lei, cina 400

lei.

Semnat *Gustav Schneider*.

Ibidem, nr. 140/20 decembrie 1930, p. 4.

Fiecare gospodină bună cumpără cele necesare de la cea mai mare prăvălie românească *Silviu Scridon* în Bistrița, Piața Regelui Ferdinand Nr. 28. Aici găsești întotdeauna marfă proaspătă și cu prețurile cele mai ieftine. De aceea și d-ta și cunoscuții dumitale trebuie să vă convingeți cit de curînd că nicăieri nu ești așa de bine servit ca și în prăvălia lui *Silviu Scridon*.

Păstrează această gazetă ca să nu uiți adresa!

Ibidem, VIII, nr. 272/20 octombrie 1935, p. 4.

S-a deschis băcănia românească *Ștefan Vulpe* Ferdinand 46 (lingă librăria *Zikeli*). Fiecare gospodină bună și fiecare gospodar cruțător își va face cumpărăturile aici, căci cu bani puțini poți cumpăra întotdeauna marfă proaspătă și bine măsurată.

Ibidem, IX, nr. 288/23 februarie 1936, p. 4.

III. ZIARE

„Răsunetul” este singurul ziar din acest ținut, care luptă pentru dreptatea cauzei românești. În județul nostru unde unii răuvoitori au încercat a-și bate joc de sentimentele noastre românești, ne facem o sacră datorie de a ne erija în apărătorii cauzei naționale citînd „RĂSUNETUL”, oricare bun român va simți la fel cu noi, iar acordîndu-ne sprijinul, fiecare cititor va pune o cărămidă la temeliea marelui edificiu național, ce se clădește spre fericirea neamului nostru.

În RĂSUNETUL, I, nr. 5/25 decembrie 1930, p. 4.

„Răsunetul” să nu lipsească din casa nici unui român. Este scris de oameni destoinici și la înțelesul poporului și este singurul ziar care se ocupă serios de chestiuni locale, ce interesează mai deaproape românimea din acest ținut.

Ibidem, II, nr. 7/1 februarie 1931, p. 4.

„Răsunetul” este cel mai curajos ziar al ținutului. Se redactează la înțelesul tuturor și este arma de luptă a românilor din acest județ pentru triumful cauzei noastre comune și pentru întronarea unui regim demn de încrederea țării. Apără cu îndrăjire interesele țărănimii, care merită în viitor o soartă mai bună.

Ibidem, nr. 9/3 martie 1931, p. 4.

IV. DIVERSE

Săpunul de rufe „MYTHOS”.

Uzina chimică S. A. BRAȘOV, str. Prundului nr. 9.

Spălatul cu săpun „MYTHOS” este o jucărie!... Importanța lui constă în faptul că timpul necesar până acum la spălat îl reduce la un sfert, iar munca până acum necesară o reduce la a zecea parte și fiind (!) absolut nevătămătoare pentru rufe...

În GAZETA BISTRIȚII, III, nr. 8/15 mai 1923, foaie separată între p. 2-3.

„*Emma Toilette Glycerin*” este un mijloc neîntrecut de înfrumusețare care după o întrebuințare mai lungă preface pielea feței și a mâinilor, devenind albă, fină și frumoasă. În urma acestor calități deosebite, se recomandă a se întrebuința și înaintea de pudrare. Se poate procura de la Farmacia Orășenească Bistrița.

În SĂPTĂMANA, III, nr. 22/31 mai 1930, p. 4.

Apa de păr „*Emma Haarwasser*” specială pentru părul blond, cărunț și roșu și specială pentru părul brunet și negru, se întrebuințează pentru îngrijirea și înfrumusețarea părului. Apa conține cele mai fine și curate substanțe, fără mijloace de vopsit sau oxigenate și prin urmare nu atacă părul cu nimic. De vânzare la Farmacia orașului.

Ibidem, nr. 122/2 august 1930, p. 3.

Apa de gură și pasta de dinți dulce au numai efect cosmetic, dar nu de vindecare. Apa de gură „*Adler-Tymol*” și praful de dinți „*Adler-Tymol*” din farmacia orășenească au însă un gust aromatic, aspru și ne răcoresc gura, ce este necesar pentru a susține gura și dinții sănătoși.

Ibidem, II, nr. 1/Anul Nou 1929, p. 4.

Va apare în curînd: „*Icoane fugare*”, o carte datorită (!) colaboratorului nostru dl. Ioan Goga, de un interes deosebit, oglindind în culorile cele mai impresionante scene din viața naturii, alcătuit în ansamblul ei o frescă cu subtile trăsături, fiind o frumoasă contribuție în materia ce prezintă.

Ibidem, IV, nr. 147/14 februarie 1931, p. 2.

Concursul internațional român de automobile va atinge și județul nostru în 1 iunie. La acesta va lua parte ASR Principele Moștenitor și Principele Nicolae. Vor intra în județ din Bucovina peste Măgura — Valea Bărgăului — Bistrița — Serețel — Herina și la Dipșa vor părăsi județul nostru. În ziua de 1 iunie să fie toți călătorii și locuitorii de lângă șoseaua națională atenți, că nici călătorii din automobile, nici locuitorii să nu aibă neplăceri sau piedici, ca să nu ne meargă vestea rea.

În GAZETA BISTRIȚII, III, nr. 8/15 mai 1923, p. 3.

*

Pentru a avea o imagine cât mai clară a repartiției socio-profesionale în spațiul urban prezentăm, în cele ce urmează, situația înregistrată pe străzile Lemnelor și Spitalului, respectiv Piața Regele Ferdinand :

Strada LEMNELOR —

nr. 2 : electricianul Messinger, Fabrica de spirt Friedmann, avocatul Rudolf Molnar.

nr. 3 : Salonul de mâncare Charlotte Wagner, Mezeluri, Frații Kohlruss.

nr. 5 : Drugeria Coroana.

nr. 6 : hornarul Carol Wittstock, ceasornicarul Fr. Sturm.

nr. 9 : Bonboneria „Corso”, Magazinul „Confection”.

nr. 11 : strungarul Duschik.
 nr. 15 : foto Fritz Römicher, ceasornicarul
 L. Panthe, dentistul Maximilian Fischer,
 avocatul Kretschmayer.
 nr. 22 : restaurantul Oscar Orendi.
 nr. 26 : av. Mihailaş, av. Leo Panker.
 nr. 27 : hotelul Hoffmann, restaurantul-
 bufet Schneider.
 nr. 29 : dr. Teichmann.
 nr. 30 : magazinul de postav, Frații
 Szmolka.
 nr. 33 : S.A.R. Orient Turist Lloyd.
 nr. 32 : dentistul Leon Barsan.
 nr. 35 : firma de pantofari Rebreanu și
 Spermezan
 nr. 36 : dr. Emil Manu.
 nr. 38 : Banca pentru industrie și comerț.
 nr. 40 : brutarul Gustav Hügel.
 nr. 44 : atelier pompe funebre, tâmplar
 Ioan Mureșianu, Tehnica Manciu.
 nr. 46 : institutul funebral „ORELT”.
 nr. 50 : frizeria Carol Lang.
 nr. 51 : Restaurantul Pavel Berbecar.
 nr. 54 : pantofarul Ioan Archiudean.

Strada SPITALULUI —

nr. 6 : Firma economică „HERMES”.
 nr. 8 : salonul de frizerie „Elite”.
 nr. 10 : av. G. Berger.
 nr. 13 : av. B. Nierenfeld.
 nr. 14 : frizeria „Ideal”.
 nr. 15 : magazinul de porțelan Moritz Ap-
 ter.
 nr. 19 : frizeria O. Wellmann.

nr. 21 : librăria LUMINA, hotelul Fritsch,
 ceasornicarul W. Wittstock.
 nr. 23 : creditorii Oskar Appel și Ioan Mi-
 titean.
 nr. 27 : biroul de expediție Stillfried.

Piața REGELE FERDINAND —

nr. 1 : atelier de coafură „VENUS”, av.
 Oscar Keintzel.
 nr. 5 : magazia „Dermata”.
 nr. 6 : „Tapițerii asociați”, vopsitor Fe-
 keshazi, frizerie de dame.
 nr. 8 : av. Cornel Mureșan.
 nr. 11 : frizeria Alexandru Hara.
 nr. 13 : coloniale „Record”.
 nr. 16 : ore particulare și traduceri în lb.
 engleză.
 nr. 21 : ceasornicar W. Wittstock (mutat)
 în 1929.
 nr. 25 : prăvălia de fier M. Keresztes.
 nr. 28 : coloniale Silviu Scridon.
 nr. 32 : băcănia Oscar Orendi.
 nr. 34 : librăria Gh. Matheiu, bonboneria
 „Carmen”.
 nr. 35 : dr. Franck.
 nr. 36 : atelierul tehnic radio Scherf.
 nr. 38 : magazinul „Ferrum”.
 nr. 41 : institutul funebral Bela Sike.
 nr. 43 : depozit de vin M. Mandel, depo-
 zit făină Prohaska, salon de cosmetică
 Al. Hara.
 nr. 44 : florăria „Flora”.
 nr. 46 : băcănia Ștefan Vulpe, aparate
 electrice, Fr. Gottschling, dr. Alfred
 Schiffbäunner.

LA VIE CULTURELLE ET LA RÉCLAME DANS LA VILLE DE BISTRİȚA

— Considérations pour l'entre-deux-guerres —

(Résumé)

L'activité culturelle soutenue instamment par les sociétés locales qui sont spécialisées à travers des soirées dansantes, des bals, des conférences de vulgarisation, était doublée, par l'inter-
 ventation des facteurs extérieurs sous la forme des tournées de la musique, du théâtre, des ex-
 positions et des spectacles du cinéma.

Les plus grands artistes du pays, ainsi Enes-
 co, Tănase, le baryton Jean Athanasiu et la
 soprane Aca de Barbu, se sont ralliés aux ef-
 forts d'une société provinciale qui ne veut pas
 être en retard dans un monde dominée par la
 vitesse. Les collectifs des théâtres nationaux de
 Bucharest, Cluj, Cernăuți et Craiova ont joué

sur la scène des spectacles de Bistrița. À leurs
 efforts se rapprocher les actions méritoires des
 amateurs de l'endroit, désireux d'une perfec-
 tionnement de suite.

La réclame présente dans les pages des pé-
 riodiques de l'époque surprend le même effort
 débordant d'intégration dans une nouvelle typo-
 logie économique et, implicite, manière de vivre.
 En partant des formules classiques de l'offre
 — qui prédominent l'entre-deux-guerres aussi
 comme le reflet de la conservation d'un état
 des choses hérités — nous observons une dé-
 placement d'opinion vers la nouveauté trans-
 atlantique, tout récent.